

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАВОПИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

4. Поліщук В. М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2010. 352 с.

5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 488 с.

REFERENCES

1. Eysenck, G. & Wilson, G. (2000). *Kak izmerit lichnost* [How to measure personality]. trans. with English. A. Belopolsky. Moscow, p. 281. [in Russian].

2. Gladkova, V. M. & Pozharsky, S. D. (2001).

Osnovy akmeologii: pidruchnyk [Fundamentals of acmeology]. Lviv, p. 320. [in Ukrainian].

3. Pogoreltseva, Yu. A. (2011). *Psikhologhiia lichnosti: uchebnoe posobie* [Psychology of personality]. St. Petersburg, p. 105. [in Russian].

4. Polishchuk, V. M. (2010). *Vikova i pedahohichna psykhologhiia* [Age and pedagogical psychology]. Sumy, p. 352. [in Ukrainian].

5. Rubinstein, S. L. (2000). *Osnovy obshchei psikhologii* [Fundamentals of general psychology]. St. Petersburg, p. 488. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 10.01.2020

УДК 378.016:811.161.2'35]:37.015.31:159.955-028.43

DOI:

Валентина Вітюк, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики початкової освіти
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАВОПИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті окреслено актуальність мовно-мовленнєвої підготовки студентів на сучасному етапі модернізації вищої освіти в Україні. Зазначено, що одним із перспективних напрямів підвищення правописної грамотності студентів є застосування методичних прийомів розвитку критичного мислення, які забезпечують пізнавальну активність і самостійність мислення, здатність критично оцінити інформацію і сформулювати власну стратегію й тактику вирішення конкретного питання для самоствердження й самореалізації особистості в майбутній професійній діяльності. У науково-методичній розвідці описано методичні прийоми: “Бортовий журнал”, “Кластер”, “РОФТ”, читання з маркуванням тексту “INSERT”, “Навчаючи – вчуся”, – визначено їх мету й алгоритм проведення, передбачено очікувані результати роботи, проілюстровано на прикладах нової редакції “Українського правопису”.

Ключові слова: правопис; критичне мислення; кластер; РОФТ; INSERT.

Табл. 3. Схема 1. Літ. 9.

Valentyna Vityuk, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the
Theory and Methods of Elementary Education Department
Lesya Ukrayinka Eastern European National University

**THE USE OF TEACHING METHODS FOR THE DEVELOPMENT OF CRITICAL THINKING
OF STUDENTS IN THE STUDY OF THE SPELLING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE**

The author of the article emphasizes the importance of quality training for students of higher education institutions in the context of modernizing the content of education in Ukraine. The expressed position of the author is confirmed by a certain list of “Skills of the XXI century”, in which critical thinking takes the fourth position.

The article is outlined the relevance of cultural and speech training of students at the current stage of reforming higher education in Ukraine. It is noted that one of the promising areas of increasing the literacy of students is the use of methods and techniques for the development of critical thinking, which provide cognitive activity, independent thinking, the ability to critically evaluate an information and formulate your own strategy and tactics for solving a specific issue for self-affirmation and self-realization of a person in future professional activities.

Methodical methods for the development of critical thinking are described that can be used in the study of spelling in the course “Modern Ukrainian language with a practical work”. The author of the article suggests the use of “Flight Log”, “Cluster”, “ROFT”, reading with the marking of the text “INSERT”, “Teaching Learning” and others. In scientific and methodological intelligence, goals and an algorithm for conducting methodological methods are defined, and expected results of work are provided. The introduction of teaching methods is illustrated by the examples of the new edition of Ukrainian Spelling (2019). The scientific intelligence indicated that for decades leading scientists have focused on the problem of increasing the spelling and punctuation literacy of students of pedagogical universities, since it is communicatively advisable to use the means of language in all types of speech

activity to master the norms of written speech and developing competencies for higher education students. This is one of the most important tasks of studying the Ukrainian language in higher education institutions of Ukraine.

Keywords: spelling; critical thinking; cluster; ROFT; INSERT.

Постановка проблеми. Нині в українському освітньому просторі особливої актуальності набувають методи і прийоми розвитку критичного мислення, оскільки виклики сучасного життя вимагають подолання репродуктивного стилю навчання і переходу до нової освітньої парадигми, яка забезпечуватиме пізнавальну активність, самостійність мислення, здатність критично оцінити інформацію і сформуванню власну стратегію й тактику вирішення конкретного питання для самоствердження й самореалізації особистості в майбутній професійній діяльності.

Сучасні вимоги до професійної підготовки конкурентноспроможного фахівця передбачають мовно-мовленнєву компетентність у процесі професійної діяльності. Одним із важливих завдань закладів вищої освіти є формування комунікативно-творчої особистості, яка відзначається свідомим ставленням до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння українською мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих і професійних ситуаціях. Такий підхід актуалізує широке впровадження методів і прийомів розвитку критичного мислення під час вивчення мовознавчих дисциплін у закладах вищої освіти.

Аналіз основних досліджень. Аналіз наукових джерел із педагогіки, психології, лінгводидактики засвідчує, що проблему розвитку критичного мислення досліджували зарубіжні вчені Д. Кластер [1], А. Кроуфорд [5], М. Ліпмана [8], Р. Пауля [9] та українські науковці: О. Пометун [2] розробила авторську методику розвитку критичного мислення учнів старшої школи, О. Тягло [6] видав серію посібників з критичного мислення для вищої школи, С. Терно [4] запропонував методику розвитку критичного мислення учнів на уроках історії та ін. Питання удосконалення правописної компетентності здобувачів освіти є предметом наукового пошуку М. Вашуленка, О. Караман, С. Карамана, О. Коломійченко, Л. Симоненкової, І. Хом'яка, С. Яворської та ін.

Мета статті описати методичні прийоми розвитку критичного мислення студентів під час вивчення правопису української мови.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХІ століття понад 200 організацій та провідних компаній світу (Adobe Systems Incorporated, Apple, Bell South Foundation, Cableinthe Classroom, Cisco

Systems, Inc., DellInc., Ford Motor Company Fund, Intel Foundation, Microsoft Corporation, Oracle Education Foundation) запропонували перелік навичок, які потрібні будуть молодим людям, щоб стати успішними в ХХІ столітті: 1) відповідальність та адаптованість; 2) комунікативні навички; 3) творчість та допитливість; 4) критичне та системне мислення; 5) інформаційні навички та медіа грамотність; 6) навички міжособистісної та групової взаємодії; 7) виявлення проблем, їх формулювання та вирішення; 8) самоспрямування в навчанні; 9) соціальна відповідальність та інші [3, 100]. Як бачимо, у переліку "Навичок ХХІ століття" критичне мислення посідає четверту позицію.

З огляду на це можна стверджувати, що раніше основними професійними навичками були знання ринку, комунікативність, вміння якісно працювати та бути професіоналом у своїй справі. У наш час студенти теж потребують цих навичок, але для того, щоб працювати в інформаційну епоху, вони також мають вміти критично мислити, тому освітній процес у наш час має інтегрувати традиційні та інноваційні форми, методи, прийоми, засоби навчання, серед яких чільне місце повинні посісти методи і прийоми розвитку критичного мислення.

Пропонуємо на заняттях сучасної української мови під час вивчення правопису застосовувати такі методичні прийоми розвитку критичного мислення, як "Бортовий журнал", "Кластер", "РОФТ", читання з маркуванням тексту "INSERT", "Навчаючи – вчуся", "Правильні та хибні висловлення" та ін.

Варто відзначити, що 22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України затвердив нову редакцію українського правопису [7], яку було опубліковано на офіційних сайтах Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України 3 червня 2019 року, і відтоді рекомендовано застосовувати норми та правила нової редакції правопису. У контексті цих інновацій з метою якісного вивчення змін у правописі рекомендуємо використати методичний прийом "Бортовий журнал".

Бортовий журнал

Мета методичного прийому – навчити студентів організовувати і систематизувати інформацію через фіксацію актуалізованих знань і знань, здобутих у процесі навчання.

Алгоритм методичного прийому

Крок 1. Перед вивченням нового матеріалу запишіть відповіді на запитання: "Що мені відомо з цієї теми?" у ліву колонку таблиці.

**ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИЧНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРАВОПИСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

Крок 2. Після ознайомлення з новим матеріалом дайте відповідь на запитання “Що нового я дізнався (дізналась)?” у праву колонку таблиці.

Крок 3. Перечитайте та порівняйте записи у лівій та правій колонках таблиці. Підсумуйте результати роботи.

Крок 4. Обговоріть результати в парах і представте їх студентам групи.

Результат роботи – заповнена таблиця, яка сприяє вдумливому читанню та глибокому осмисленню нових змін у правописі української мови.

Трактування терміна РОФТ: Р – роль (*Хто пише?*), О – отримувач (*Хто отримує?*), Ф – формат (*У якій формі?*), Т – тема (*Про що це?*).

Мета методичного прийому – навчити студентів застосовувати комунікативні уміння та навички у конкретних життєвих ситуаціях або майбутній професійній діяльності.

Алгоритм методичного прийому

Крок 1. Викладач визначає студентам ролі (або вони це роблять самостійно), пропонує виконати завдання індивідуально, у парах чи

Таблиця 1.

Графічне зображення методичного прийому “Бортовий журнал”

Що мені відомо з цієї теми?	Що нового я дізнався (дізналась)?
Орфографія	
Правопис слів разом	
Правопис слів із дефісом	
Правопис слів окремо	
Варіативні зміни	
Правопис фемінітивів	
Пунктуація	

Кластер

Мета методичного прийому – навчити графічній організації матеріалу, що дозволяє унаочнити думки, які виникають щодо певної теми, у процесі читання тексту, пошуку взаємозв’язків між окремими поняттями, спільного дослідження інформаційного поля теми.

Алгоритм методичного прийому

Крок 1. У центрі чистого аркуша паперу (дошки), документу Word, слайду Power Point запишіть ключове слово або речення.

Крок 2. Навколо ключового слова запишіть слова, які відображають ідеї, факти, образи, дотичні до цієї теми.

Крок 3. Довкола записаних слів встановіть зв’язки між поняттями.

Крок 4. Запишіть стільки ідей, скільки можуть запропонувати студенти.

Результат роботи – структура, схема, яка графічно відображає міркування, визначає інформаційне поле теми.

Доцільно застосувати методичний прийом “Кластер” після ознайомлення студентів із §141–143 “Українського правопису”. Як результат роботи можна отримати схему (рис. 1).

групах. Коли студенти визначають зміст своїх ролей, вони мають описати: особистість (*Хто я і який я?*), ставлення (*Що я відчуваю, у що вірю, про що пікуюсь?*), інформацію (*Чого ще мені потрібно дізнатись про себе в новій ролі?*).

Крок 2. Студенти обирають отримувача для свого повідомлення.

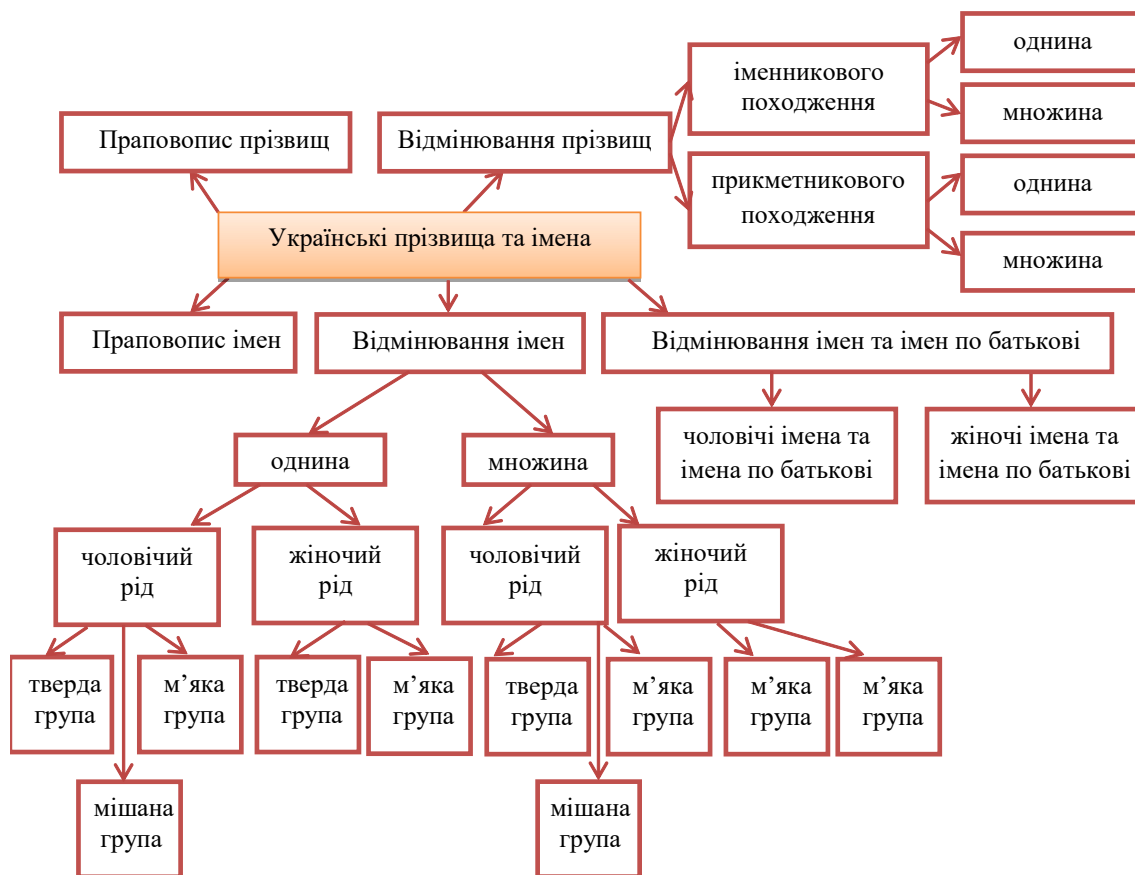
Крок 3. Студенти обирають форму, яка відповідає їхній ролі, отримувачу й темі (лист, електронний лист, sms-повідомлення, нотатки, графіті, реклама, вірш, казка, есе і т. п.) і виконують його письмово.

Крок 4. Студенти повинні мати можливість “оприлюднити” ці повідомлення. Це можна зробити шляхом усного представлення, обговорення в групі, читання з авторського стільця і т. под.

Результат роботи – укладена таблиця (табл. 2) визначених ролей студентів у процесі виконання комунікативних завдань.

**Читання з маркуванням тексту
“INSERT”**

Трактування терміна INSERT: I – interactive – самоактивізація, N – noting – нова інформація, S – system – системна розмітка, E – effective –

Рис. 1. Графічне зображення методичного прийому “Кластер” після вивчення теми “Правопис та відмінювання українських прізвищ та імен” РОФТ

ефективна інформація, RT – reading and thinking – читання та продумування.

Мета методичного прийому – активізувати процес сприйняття інформації та підвищити його ефективність через системну розмітку тексту під час читання і обдумування. Методичний прийом допомагає усвідомлювати текст, виділяти в ньому відоме, невідоме, цікаве, систематизувати матеріал.

Алгоритм методичного прийому

Крок 1. Викладач заздалегідь визначає текст або його фрагмент для читання з позначками. Текст має містити різноманітну інформацію.

Крок 2. Студенти, працюючи з текстом, одночасно маркують його окремі частини олівцем або маркером на берегах наступним чином:

+ – знаком “плюс”, що вже відомо;

– – знаком “мінус” – нове;

! – знаком оклику – цікаве і неочікуване;

? – знаком питання – незрозуміле, те, що викликає бажання дізнатися більше.

Крок 3. Після читання тексту студенти систематизують інформацію відповідно до своїх позначок у таблиці (табл. 3):

Результат роботи є систематизована таблиця проаналізованої текстової інформації.

Наприклад, застосовуючи методичний прийом “Insert” під час ознайомлення з розділом V “Уживання розділових знаків” “Українського правопису”, студенти маркують інформацію пропонованими позначками, систематизують її у таблиці 3.

Таблиця 2.

Графічне зображення методичного прийому “РОФТ”

Роль (Хто пише?)	Отримувач (Хто отримує?)	Формат (У якій формі?)	Тема (Про що це?)
студент(-ка)-українець (-нка)	друг (подруга) із родини українських емігрантів	електронний лист, або есе + мульти- медійна презентація	про нову редакцію українського правопису (2019 р.)

Таблиця 3.

Графічне зображення методичного прийому “Insert”

+	–	!	?
<i>Я це знав / знала</i>	<i>Це нова для мене інформація</i>	<i>Це для мене неочікуване</i>	<i>Я хочу дізнатись про це більше</i>

Навчаючи – вчуся

Мета методичного прийому є навчити студентів здобувати знання самостійно та передавати їх своїм одногрупникам.

Алгоритм методу

Крок 1. Студенти ознайомлюються із завданнями на картках, які роздає викладач. Якщо щось не зрозуміло, запитують про це у викладача, перевіряють, чи правильно зрозуміли інформацію.

Крок 2. Студенти запам'ятовують подану у картках інформацію і готуються до викладу її іншим.

Крок 3. За інструкцією викладача студенти коротко ознайомлюють зі своєю інформацією інших одногрупників та одногрупниць.

Крок 4. Студент (студентка) спілкується тільки з однією особою. Переказавши їй (йому) свою інформацію, уважно слухає інформацію від неї (нього) та запам'ятовує її.

Крок 5. Коли час виконання завдання завершиться, розказують у групі, про що дізналися від інших.

Результат роботи є зв'язна розповідь студентів про нову інформацію за темою заняття.

Наприклад, під час вивчення теми “Правопис слів іншомовного походження. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних звуків” можна застосувати методичний прийом “Навчаючи – вчуся” із використанням таких карток: “Звук [l]”, “Звук [g], [h]”, “Буквосполучення th у словах грецького походження”, “Букви w, th у словах англійського походження”, “Буквосполучення ll, ill у словах французького походження”, “Звук [j]”, “Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних звуків”.

Висновки. Отже, проблема розвитку критичного мислення у здобувачів вищої освіти набуває особливою актуальності у наш час, оскільки реалії сучасного життя вимагають успішно вирішувати різноаспектні проблеми, аргументовано доводити свою думку, орієнтуватися у стрімкому інформаційному потоці, аналізувати отриману інформацію, перевіряти, переосмислювати її, самостійно встановлювати істину, правильно приймати рішення. Протягом десятиліть у центрі уваги провідних науковців

залишається питання підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності студентів педагогічних вишів, тому що оволодіння нормами писемного мовлення і вироблення у здобувачів вищої освіти компетентностей комунікативно доцільно користуватися засобами мови в усіх видах мовленнєвої діяльності є одним із найважливіших завдань вивчення української мови у закладах вищої освіти України. Одним із ефективних шляхів формування правописної компетентності у студентів є застосування методичних прийомів розвитку критичного мислення: “Бортовий журнал”, “Кластер”, “РОФТ”, читання з маркуванням тексту “INSERT”, “Навчаючи – вчуся”, “Правильні та хибні висловлення” та ін. під час вивчення курсу “Сучасна українська мова з практикумом”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кластер Д. Что такое критическое мышление? *Перемена: Международный журнал о развитии мышления через чтение и письмо*. 2001. № 4. С. 36–40.
2. Пометун О., Пилипчатина Л., Сущенко І., Баранова І. Основи критичного мислення. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 74 с.
3. Скрипка Г. В. Формування в учнів навичок ХХІ століття засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 54. № 4. С. 99–107.
4. Терно С. Світ критичного мислення: образ та мімікрія. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 7–8. С. 27–39.
5. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер; наук. ред., передм. О. І. Пометун. Київ, 2006. 220 с.
6. Тягло О. В. Критичне мислення : навч. посіб. Харків, 2008. 189 с.
7. Український правопис у новій редакції. URL: <https://mon.gov.ua> (дата звернення 03.06.2019).
8. Lipman M. Thinking in education. Cambridge: Cambridge university press, 1991. 188 p.
9. Paul R. Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World. Rohnert Park, Calif.: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State University, 1990. 575 p.

REFERENCES

1. Kluster, D. (2001). Chto takoe krytycheskoe

myslhenye? [What is critical thinking?]. *Change: An international journal on the development of thinking through reading and writing*. No. 4. pp. 36–40. [in Russian].

2. Pometun, O., Pylypchatina, L., Sushchenko, I. & Baranova, I. (2010). *Osnovy krytychnoho myslennia* [Fundamentals of critical thinking]. Ternopil, p. 74. [in Ukrainian].

3. Skrypka, H. V. (2016). Formuvannia v uchniv navychok XXI stolittia zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Formuvannia in training the 21st century capital of information and communication technologies]. *Information technology and training tools*. Vol. 54. No. 4. pp. 99–107. [in Ukrainian].

4. Terno, S. (2012). *Svit krytychnoho myslennia: obraz ta mimikriia* [Evidence of a critical mission: the image of that mimicry]. *Istoriia v suchasni shkoli*. No. 7–8. pp. 27–39. [in Ukrainian].

5. Krouford, A., Saul, V., Metiuz, S. & Makinster, D. (2006). *Tekhnolohii rozvytku krytychnoho myslennia uchniv* [Technologies for the development of students' critical thinking]. Kyiv. p. 220. [in Ukrainian].

6. Tiahlo, O. (2008). *Krytychne myslennia* [Critical thinking]. Kharkiv. p. 189. [in Ukrainian].

7. *Ukrainskyi pravopys u novii redaktsii* (2019). [Ukrainian spelling in the new version]. Available at: <https://mon.gov.ua> (accessed 03 June 2019). [in Ukrainian].

8. Lipman, M. (1991). *Thinking in education*. Cambridge: Cambridge university press. p. 188. [in English].

9. Paul, R. (1990). *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*. Rohnert Park, California: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State University, p. 575. [in English].

Стаття надійшла до редакції 23.12.2019

UDC 371.134:504

DOI:

Olena Olenyuk, Ph.D. (Philology), Associate Professor of English Philology Department
Ivan Franko National University of Lviv

Nataliya Rubel, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
Foreign Languages for Sciences Department
Ivan Franko National University of Lviv

FLIPPED CLASSROOM LEARNING MODEL: EXPAND YOUR BOUNDARIES AS A TEACHER

Due to substantial changes in the sphere of higher education in Ukraine the question of successful combination of classical and innovative methods of teaching, including those in the field of teaching foreign languages, has arisen. Reduction in the quantity of lecture hours with the teacher and emphasis on the role of independent work of students determine the need for the teaching methods that will contribute to achieving the objectives set in the curricula. The article focuses on the innovating method of teaching foreign languages which enables the teacher to manage the classroom time more efficiently and to intensify the process of foreign language acquisition. The basic concept of flipped classroom learning model is based on the use of video materials for the transmission of teaching content in out-of-classroom time, which enables the teacher to reorganize classroom activities and spend more time consolidating and working on the gained knowledge. The flipped classroom model includes the use of vocal and pre-vodcasting technologies and is different from distant and blended learning. In order to create a successful flipped classroom strategy, an educator should follow certain procedure. The idea that the time spent in the classroom is focused on helping students to improve their understanding and learning, rather than presenting basic information and ideas, is one of the main advantages of the flipped classroom approach. The challenge is to ensure that students carry out the learning activity outside the classroom so they are well prepared for their learning experiences with their tutor.

Keywords: *flipped classroom; classroom time management; students' independent work; foreign language teaching.*

Ref. 5.

Олена Оленюк, кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології
Львівського національного університету імені Івана Франка

Наталія Рубель, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка

МОДЕЛЬ ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ: РОЗШИРЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ КОРДОНІВ УЧИТЕЛЯ

У статті йдеться про основні теоретичні засади інноваційного методу навчання іноземних мов, який